

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

P A Ž Y M A
**DĖL NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO ĮGYVENDINIMO KARANTINO
LAIKOTARPIU SAVIVALDYBIŲ NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE**

2020–09– Nr. (6.7-2020-23)PR-

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, atsižvelgdama, jog, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ paskelbus karantiną visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, buvo sustabdytas ugdymo ir vaikų priežiūros procesas bei švietimo veikla visose švietimo įstaigose, dienos ir užimtumo centruose (ugdymo procesą organizuojant nuotoliniu būdu), tačiau savivaldybėse, kiek tai susiję su neformaliuoju vaikų švietimu, buvo priimti skirtingi sprendimai, siekdama išsiaiškinti, kaip karantino laikotarpiu savivaldybėse buvo išspręsti klausimai, susiję su biudžetinių neformaliojo vaikų švietimo mokyklų ir formalųjų švietimą papildančio ugdymo mokyklų veiklos aspektais, taip pat siekdama apibendrinti skirtingą savivaldybių praktiką, atliko tyrimą savo iniciatyva.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė laikėsi nuomonės, jog, užtikrinant sėkmingai vaiko raidai reikalingą kompetencijų ugdymą, svarbu vaikams sudaryti galimybes tęsti pradėtas neformaliojo švietimo veiklas tiek neformaliojo vaikų švietimo mokyklose, tiek ir formalųjų švietimą papildančio ugdymo mokyklose – kultūros, sporto, muzikos, dailės, menų ir kitose neformalųjų švietimą vaikams teikiančiose institucijose (karantino laikotarpiu, kiek tai įmanoma – nuotoliniu ugdymo proceso organizavimo būdu). Atsižvelgus į minėta, atitinkamai buvo iškelti ir tyrimo uždaviniai, surinkta analizei reikalinga informacija, apibendrinta (išanalizuota) savivaldybių patirtis, įvertinti savivaldybių priimti sprendimai minėtu klausimu vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo požiūriu ir pan.

Tyrimo objektas – neformaliojo vaikų švietimo¹ mokyklų ir formalųjų švietimą papildančio ugdymo mokyklų² veikla karantino laikotarpiu (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ karantinas buvo paskelbtas nuo 2020 m. kovo 16 d. iki birželio 16 d.).

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, kokie sprendimai, reaguojant į aukščiau minėtą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo, buvo priimti dėl neformaliojo vaikų švietimo mokyklų ir formalųjų švietimą papildančio ugdymo mokyklų veiklos savivaldybėse.

¹ Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 2 straipsnio 19 dalis).

² Vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 41 straipsnio 13 dalies nuostatomis, neformaliojo švietimo mokyklos skirstomos į šias grupes: ikimokyklinio ugdymo įstaigų; neformaliojo vaikų švietimo mokyklų ir formalųjų švietimą papildančio ugdymo mokyklų; neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklų.

2. Apibendrinti savivaldybių praktiką, sietiną su neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimu, išryškinti ugdymo proceso organizavimo geruosius pavyzdžius, siekiant užtikrinti neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų veiklos tobulinimą, savivaldybių priimamų sprendimų šiuo klausimu atitikimą geriausiems vaikų interesams.

3. Įvertinti neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimo karantino laikotarpiu stipriąsias ir silpnąsias puses, atsivėrusias galimybes bei iškilusias grėsmes ir pan., siekiant paskatinti priimti sprendimus, nukreiptus į neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų veiklos tobulinimą, kompetencijų stiprinimą, galimybių plėtrą.

Tyrimo metu nustatyta:

1. Remiantis Švietimo valdymo informacinėje sistemoje³ skelbiamais duomenimis, neformaliojo vaikų švietimo sistemos galimybėmis už mokyklos ribų besinaudojusių vaikų skaičius 2019 m. šalyje sudarė 44.7 proc. visų bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių vaikų, t. y. daugiau nei 145 tūkst. vaikų mokėsi pagal neformaliojo vaikų švietimo programas dailės, muzikos, choreografijos (šokio) sporto, informacinių technologijų ir kitose srityse. Šie statistiniai duomenys tik patvirtina, jog neformalusis vaikų švietimas yra svarbi švietimo sistemos dalis, o galimybių sudarymas šią veiklą tęsti paskelbus karantiną Lietuvoje buvo reikšmingas tiek paties vaiko intereso stiprinti gebėjimus ir įgūdžius, tobulėti ir įgyti papildomas kompetencijas požiūriu, tiek svarbus ir visuomenei (neformaliojo švietimo rezultatas – išaugęs visuomenės narių pilietiškumas ir tautiškumas, aktyvesnis dalyvavimas bendruomeniniame ir visuomeniniame gyvenime; gebėjimas kurti bendruomeniškumą skatinančią aplinką ir pan.⁴).

2. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierei kreipusis, informacija apie tai, kaip savivaldybėse užtikrintas atitinkamų neformaliojo švietimo veiklų organizavimas vaikams nuotoliniu ugdymo organizavimo būdu, kaip mokykloms (įstaigoms) pavyksta įgyvendinti ugdymo veiklas ir tikslus (su kokiomis problemomis / iššūkiais susiduriama), koks procentas vaikų (lyginant su iki karantino buvusiu laikotarpiu) pasirinko tęsti neformalųjį ugdymą nuotoliniu būdu, koks vaikų ir jų tėvų požiūris bei atsiliepimai apie teikiamų paslaugų kokybę ir pan., buvo gauta iš visų 60-ies savivaldybių.

Paslaugų teikimo nuotoliniu būdu įgyvendinimo pradžia

3. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ (toliau – LR Vyriausybės nutarimas dėl karantino paskelbimo) 3.3 punktu, nuo 2020 m. kovo 16 d. buvo sustabdytas ugdymo ir vaikų priežiūros procesas bei švietimo veikla visose švietimo įstaigose, dienos ir užimtumo centruose, organizuojant ugdymo procesą nuotoliniu būdu.

Reaguodama į minėtą nutarimą, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija 2020 m. kovo 17 d. raštu Nr. SR-1284 „Dėl situacijos, susijusios su koronavirusu, valdymo priemonių“ informavo savivaldybių administracijas bei švietimo įstaigas, jog švietimo, mokslo ir sporto ministras 2020 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. V-366 „Dėl situacijos, susijusios su koronavirusu“ nustatė, kad nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. kovo 27 d. mokyklų, švietimo pagalbos įstaigų, kitų švietimo teikėjų savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos, savininkai (juridinio asmens dalyvių susirinkimai), vadovai, laisvieji mokytojai privalomai neorganizuoja mokiniams neformaliojo vaikų švietimo, formalųjį švietimą papildančio ugdymo <...> išskyrus, jei neformalųjį vaikų švietimą (išskyrus ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą), formalųjį švietimą papildantį ugdymą <...> įmanoma vykdyti nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu. Mokyklų, švietimo pagalbos įstaigų, kitų švietimo teikėjų savininko teises ir

³ <https://www.svis.smm.lt/neformalus-vaiku-svietimas-2/>

⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. V-554 redakcija) patvirtintos Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos 18 punktas.

pareigas įgyvendinančioms institucijoms, savininkams, vadovams buvo rekomenduota, įvertinus konkrečias aplinkybes, nuspręsti, kaip galiojančių teisės aktų, reikmių ir privalomų nurodymų visumoje organizuoti darbą įstaigose. Pedagoginiams darbuotojams rekomenduota planuoti darbus, rengti dokumentus, atlikti užduotis, susijusias su ugdymo programos įgyvendinimu, nuotoliniu būdu bendrauti su mokiniais, jų tėvais, globėjais, rūpintojais, įgyvendinti pirmiausia nekontaktinių valandų turinį.

4. Savivaldybių administracijoms ir neformaliojo švietimo teikėjams Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija 2020 m. kovo 19 d. raštu Nr. SR-1351 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programų įgyvendinimo epideminės situacijos metu“ rekomendavo, organizuojant neformaliojo vaikų švietimo (toliau – NVŠ) ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo (toliau – FŠPU) programas nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu, pasirenkant nuotolinio ugdymo būdą, atsižvelgti į tai, kad kuo daugiau mokinių turėtų galimybes juo pasinaudoti, o esant poreikiui – numatyti kelis alternatyvius būdus. Ugdomąsias užduotis siūlyta pateikti, naudojantis techninėmis priemonėmis (kompiuteriai / mobilieji telefonai / internetas), virtualiomis mokymosi aplinkomis, IKT priemonėmis (el. dienynai ir kt.), bendradarbiavimo erdvėmis (el. pašto sistemos, soc. tinklai, interneto puslapiai ir pan.), esant galimybei, rekomenduota organizuoti vaizdo konferencijas ir kt. Be minėto,

Be minėto, rekomenduota NVŠ ir FŠPU programas įgyvendinančioms institucijoms įvertinti, kokios NVŠ ir FŠPU programos / programos dalys / moduliai gali būti vykdomi nuotoliniu būdu ir kokie nuotolinio ugdymo būdai gali būti taikomi, taip pat aptarti, koku būdu švietimo teikėjai gaus grįžtamąjį ryšį (refleksiją) apie mokinio atliktas užduotis.

Informaciją apie institucijos darbo organizavimo tvarką karantino laikotarpiu ir vykdomą ugdymą nuotoliniu būdu siūlyta skelbti interneto svetainėse ar įstaigos socialiniuose tinkluose; apie ugdymo tvarkos pokyčius siūlyta informuoti tėvus (globėjus, rūpintojus).

5. Nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. kovo 27 d. paskelbus pavasario (Velykų) atostogas mokyklose, atitinkamai minėtu laikotarpiu neformaliojo švietimo veiklos nebuvo organizuojamos ir daugelyje NVŠ ir FŠPU programos įgyvendinančiose institucijose. Atostogų laikas buvo išnaudotas pasirengti paslaugų teikimui nuo 2020 m. kovo 30 d.:

- parengtos ugdymo proceso organizavimo nuotoliniu būdu taisyklės ir priemonių planai;
- įvertintas pasirengimas dirbti nuotoliniu būdu: technologinės galimybės, turimos skaitmeninės priemonės, mokytojų kompetencija, ugdymo organizavimo realiuoju (sinchroniniu) ir / ar nerealiuoju (asinchroniniu) laiku galimybės;
- parengta ir sukaupta skaitmeninė mokomoji medžiaga ir užduotys, skirtos mokiniams mokytis nuotoliniu būdu;
- pedagogai ir treneriai parengti veiklų organizavimui nuotoliniu būdu - aptarti mokymosi užduočių, teorinės ir kitos ugdymui(si) reikalingos medžiagos ar informacijos pateikimo vaikams būdai, pagalbos teikimo vaikams būdai ir priemonės, krūvio reguliavimas, grįžtamojo ryšio mokiniams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) teikimas ir pan.
- apklausti tėvai ir įvertintos galimybės vaikams mokytis nuotoliniu būdu (suderinta, kokią įrangą šeimos turi, kokia(iomis) mokymo platforma(omis) būtų priimtinau mokytis ir pan.);
- gauti tėvų sutikimai dėl vaikų dalyvavimo nuotoliniame ugdyme;
- vaikai (kam reikalinga) aprūpinti reikalingais muzikos instrumentais, dailės priemonėmis, sporto inventoriu (tyrimo metu apie šią įgyvendintą priemonę informavo, pavyzdžiui, Akmenės, Alytaus rajono, Kalvarijos, Kelmės, Kretingos rajono, Plungės, Raseinių, Skuodo, Lazdijų rajono ir Vilniaus rajono savivaldybių administracijos);
- veiklų tvarkaraščiai pritaikyti prie pakitusių bendrojo ugdymo mokyklų tvarkaraščių ir mokinių užimtumo;
- kt.

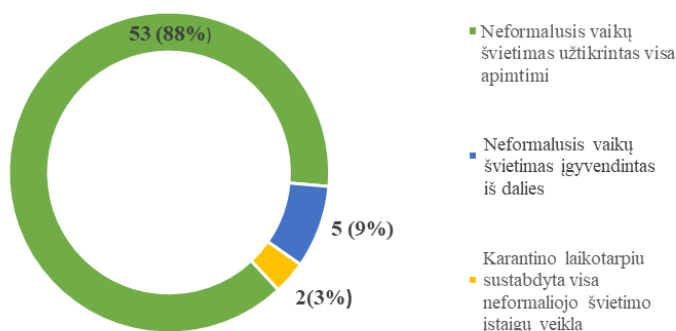
6. Reaguodamos į LR Vyriausybės nutarimą dėl karantino paskelbimo, savivaldybių administracijos priėmė skirtingus sprendimus dėl neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programų įgyvendinimo nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu, t. y. tyrimo metu paaiškėjo, jog:

6.1. 53 savivaldybėse neformalusis vaikų švietimas nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu buvo pradėtas vykdyti nuo 2020 m. kovo 30 d.

6.2. 5 savivaldybėse (Mažeikių rajono, Pasvalio rajono, Prienų rajono, Šilutės rajono ir Širvintų rajone), įvertinus atitinkamų neformaliojo vaikų švietimo teikėjų (įstaigų) galimybes, taip pat galimybes pasiekti ugdymo tikslus teikiant paslaugas vaikams nuotoliniu būdu, buvo nuspręsta iki karantino pabaigos atidėti sporto mokyklų paslaugų teikimą.

6.1. 2-ose savivaldybėse (Kauno miesto ir Ukmergės rajono) buvo nuspręsta neorganizuoti neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo nuotoliniu mokymo organizavimo būdu absoliučiai visose neformaliojo švietimo įstaigose ir formalųjį švietimą papildančiose įstaigose (vėlesniais sprendimais ugdymą nuspręsta organizuoti nuo 2020 m. gegužės mėnesio (kurį laiką – nuotoliniu būdu), atitinkamai pratęsiant mokslo metus).

Neformalųjį vaikų švietimą įgyvendinusių savivaldybių skaičius

7. Tyrimo metu paaiškėjo, kad bendras savivaldybėse neformalųjį vaikų švietimą ir formalųjį švietimą papildantį ugdymą teikiančių biudžetinių įstaigų skaičius yra apie 239 (meno, muzikos, dailės mokyklos, sporto ir kultūros centrai, jaunimo centrai, moksleivių kūrybos centrai ir pan.).

Neformaliojo švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo tikslų įgyvendinimas, praktikoje paaiškėjusios ugdymo(si) nuotoliniu būdu problemos ir teigiami aspektai

8. Remiantis apibendrinta savivaldybių praktika, nors kartais ir nepasiekama norima ugdymo kokybė vaikus ugdant nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu, tačiau iš esmės ugdymo tikslus, įgyvendinant meno, muzikos, dailės ir pan. mokyklų veiklą, įmanoma pasiekti. Iš kitos pusės, žinių, įgūdžių, gebėjimų formavimo ir įsisavinimo procesas užtrunka ilgesnį periodą, o iš mokytojų pareikalauja daugiau darbo, kūrybiškumo, nestandartinių sprendimų, didesnio lankstumo ir pan. Ne mažiau įtakos ugdymo sėkmei turi ir paties mokinio motyvacija, jo šeimos požiūris į vaiko kompetencijų ugdymą ir kt.

Pasiekiami šie ugdymo tikslai: mokymosi motyvacijos, užduočių atlikimo, savarankiško mokymosi įgūdžių formavimo, laiko planavimo, atsakingumo už savo mokymąsi stiprėjimas, individualios pažangos stiprėjimas.

9. Pagrindinės problemos, kilusios NVŠ ir FŠPU programų įgyvendinimo nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu, yra šios:

- (mokymosi pradžioje) sunkumai suderinant bendrojo ugdymo mokyklų ir neformaliojo švietimo įstaigų ugdymo(si) krūvius;

- didelis lankstumo poreikis sudarant tinkamą dienotvarkę (dalis užsiėmimų organizuojami vakarais arba savaitgaliais);

- didelis vaikų užimtumas bendrojo ugdymo mokyklose, dėl ko vaikai po pamokų būna pavargę, pasyvūs ir dažnai nepakankamai įsitraukia į neformaliojo ugdymo užsiėmimus;

- neužtikrintas betarpiškas mokytojo ir mokinio bendravimas ir dėl to suprastėjusi motyvacija ir suinteresuotumas mokytis bei, atitinkamai, mažesnės galimybės pasiekti aukštesnius interpretacinius tikslus;

- šeimų, turinčių socialinių problemų, vengimas dirbti videokameromis ir išsakomas nenoras dalyvauti atitinkamose veiklose, taip slepiant problemas;

- ribotos vaikų galimybės dalyvauti veiklose dėl inventoriaus ar erdvės namuose trūkumo (ne visi vaikai turi namie reikalingas priemones, instrumentus ir kompiuterius);

Sportas

- nėra galimybių tobulinti techninį ir taktinį sportinį pasirengimą; vykdomas vaikų bendras fizinis pasirengimas, fizinės formos ir režimo palaikymas, nes vystyti tokių sporto šakų, kaip plaukimas, krepšinis, futbolas, dziudo, lengvoji atletika ir kt., nėra galimybių;

- apribotos tobulėjimo galimybės dėl nevykstančių sporto renginių ir varžybų;

Muzika, menas

- nukentėjusi meninio atlikimo kokybė;

- sumažėjusios galimybės rengti kolektyvinius užsiėmimus (kolektyviniai užsiėmimai pakeisti individualiais);

- sudėtingesnis grojimo, dailės technikos ir pan. vertinimas;

- riboti įgūdžių tobulinimo būdai (pavyzdžiui, sudėtinga groti su akompanimentu – trūksta sinchroniškumo).

- ribota pagalba vaikui (nėra galimybių fiziškai koreguoti šokių, gimnastikos judesius, rankų pastatymą grojant instrumentu ir pan.).

10. Išskirtina ir nemažai teigiamų ugdymo nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu aspektų:

- sustiprėjęs mokytojo ir tėvų (globėjų, rūpintojų) tarpusavio bendradarbiavimo ryšys;

- sustiprėjęs mokinių savarankiškumas ir atsakingumas;

- pagerėjęs kai kurių mokinių ugdymosi rezultatai, atsirado sistemiškumas atliekant užduotis, nes tėvai geranoriškai padeda savo vaikams ir mokytojams, dažnai dalyvauja pamokose;

- sporto krypties pamokos, dailės užsiėmimai, grojimas instrumentu ir kitos sporto bei meno srities veiklos užtikrina vaikų atitraukimą nuo kompiuterio;

- padidėjusios galimybės pasiekimus pademonstruoti platesnei auditorijai (transliuojant koncertus iš namų, dalyvaujant virtualiose parodose, virtualiuose respublikiniuose ir tarptautiniuose konkursuose).

11. Apibendrinant pažymos 7 – 9 punktuose pateiktą informaciją, paminėtinos šios karantino laikotarpiu išryškėjusios neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimo (ugdant vaikus nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu) stipriosios ir silpnosios pusės, atsivėrusios galimybės bei kilusios (ateityje galimos kilti) grėsmės (žr. lentelę).

Neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimas karantino metu
<i>Stiprybės</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Sustiprėjusi komunikacija ir bendradarbiavimas tarp mokyklos bendruomenės narių (atitinkamai kokybiškesnis grįžtamasis ryšys); • Padidėjęs bendruomeniškumas ir partnerystė, sustiprėjęs socialinis palaikymas; • Daugumos tėvų ir mokinių, mokytojų pozityvus nusiteikimas, atsakingumas ir darbštumas; • Atsiradusi galimybė mokiniams ugdyti kognityvinius, savarankiško mokymosi, laiko planavimo gebėjimus, pajauti didesnę asmeninę atsakomybę už savo mokymąsi, stiprinti individualią pažangą;

<ul style="list-style-type: none"> • Papildoma patirtis mokytojams užtikrinant vaikams ugdymą nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu; • Papildoma patirtis vaikams, platesnės saviraiškos galimybės; • Atsiradusi galimybė tėvams išsamiau susipažinti ir įvertinti vaikų mokymosi ypatumus, aktyviau prisidėti prie vaikų tobulėjimo skatinimo; • Aktyvesnė mokytojų komunikacija su tos pačios (panašios) srities specialistais, platesnis dalijimasis gerąja patirtimi ir pasiekimais.
<i>Silpnybės</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Iš dalies pasiekiami ar per ilgesnį laiką pasiekiami ugdymo(si) tikslai dėl vaikų ir mokytojų mokymosi ir darbo sąlygų: namuose trūkstant įrangos ar erdvės, ribojamas mokinių įsitraukimas į veiklas, prastėja mokymosi kokybė; • Sunkumai sudarant tinkamą vaikų mokymosi dienotvarkę, paskirstant mokymosi krūvius – suderinant bendrojo ugdymo mokyklų mokymo programą (mokymosi krūvį) su neformaliojo švietimo įstaigų veikla; • Sutrikęs kokybiškas kai kurių sričių neformalusis vaikų ugdymas dėl kontaktinio komandinio, kolektyvinio darbo ribojimų, apribotas techninis ir taktinis pasirengimas; • Didelės laiko sąnaudos (kaštai) mokytojams atrenkant medžiagą ir paverčiant ją interaktyvia, įgūdžių trūkumas; • Mokinių kompiuterinio raštingumo, kitų įgūdžių stoka, dalies vaikų negebėjimas dirbti savarankiškai, kas įtakoja siektinus rezultatus; • Sudėtingesnis vaikų įgyvendintų veiklų vertinimas; • Neužtikrintas betarpiškas mokytojo ir mokinio bendravimas ir dėl to suprastėjusi mokymosi motyvacija; • Dažniau išskylančios grėsmės mokiniams ir mokytojams dirbant internetinėje erdvėje; • Šeimų, turinčių socialinių problemų, vengimas dirbti videokameromis, taip slepiant problemas.
<i>Galimybės</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Parengti nuotolinio mokymo proceso organizavimo tvarką, kuri leistų: pritaikyti patirtį organizuojant nuotolinį mokymą vaikų ligos, karantinavimosi ar pan. atveju; organizuoti informacinius susirinkimus, konsultacijas nuotoliniu būdu; užtikrinti, esant poreikiui, lankstumą pasirenkant užsiėmimų laiką; organizuoti nuotolinį mokymą esant nenumatytiems atvejams; užtikrinti mišraus (suderinto, hibridinio) ugdymo galimybes; • Išplėsti neformaliojo ugdymo veiklų turinį, mokymosi medžiagą paverčiant interaktyvia, kurti skaitmeninį turinį; • Išplėsti informacines ir komunikacines galimybes; • Stiprinti kompetencijas – sąmoningumą, gebėjimą mokytis savarankiškai, kūrybiškumą, kognityvinį lankstumą, gebėjimą planuoti, kitas asmenines ir emocines kompetencijas. • Tėvams išsamiau susipažinti su ugdymo turiniu, įvertinti kiekvieno mokytojo dedamas pastangas, taip pat savo vaikų krūvį ir motyvaciją.
<i>Grėsmės</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Gali susilpnėti mokymosi motyvacija sutrikus „gyvam“ bendravimui, taip pat nesant galimybei visapusiškai tobulinti įgūdžius komandinėse (grupinėse) veiklose ir pan.

- Gali nukentėti kai kurių vaikų mokymosi rezultatai (pasiekimai) (neįsisavinta meno, sporto ir kt. veiklų atlikimo technika ir metodai; nepasiektas reikalingas fizinio aktyvumo lygis; ugdymo(si) netolygumas);
- Mokinių fizinės ir emocinės sveikatos pablogėjimas dėl ilgesnio prie kompiuterio praleidžiamo laiko, „gyvo“ bendravimo galimybės neturėjimo;
- Mokytojų fizinės ir emocinės sveikatos pablogėjimas dėl padidėjusio darbo krūvio skaitmeninant medžiagą, darbo tik kompiuteriu.
- Vaikų bendravimui persikėlus į elektroninę erdvę – suintensyvėjęs patyčių mastas.

12. Iškilus poreikiui neformaliojo vaikų švietimo veiklą vykdyti nuotoliniu mokymo organizavimo būdu, remiantis tyrimo metu savivaldybių administracijų pateikta informacija, buvo priimti sprendimai ne tik dėl ugdymo karantino laikotarpiu organizavimo tvarkos, bet ir kitais klausimais, vienas kurių – mokesčio už neformaliojo vaikų švietimo programų teikimą taikymas.

Paašškėjo, kad 15 savivaldybių tarybų⁵ (Alytaus miesto, Birštono, Biržų, Druskininkų, Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Rokiškio, Šakių, Šalčininkų, Šiaulių miesto, Šilalės, Šilutės ir Tauragės), reaguodamos į susidariusią situaciją, priėmė sprendimą karantino laikotarpiu neskaičiuoti mokesčio už visose (kai kuriais atvejais – dalyje) savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo mokyklose ir formalųjį švietimą papildančiose ugdymo įstaigose organizuojamą neformalųjį vaikų ugdymą. Be minėto, 7 savivaldybių tarybos (Kaišiadorių, Kėdainių, Mažeikių, Plungės, Prienų, Skuodo ir Vilkaviškio) savo sprendimais nusprendė mokesčių karantino laikotarpiu sumažinti 50 procentų.

13. Siekiant užtikrinti nenutrūkstamą neformaliojo švietimo veiklą, užtikrinti visų vaikų lygiavertes galimybes tęsti ugdymą(si) ir tobulėti, dalyje savivaldybių vaikams buvo išdalinti mokyklų turimi muzikos instrumentai, sporto inventoriūs, vaikai aprūpinti dailės priemonėmis (pavyzdžiui, molbertais ir kitais meno užsiėmimas reikalingomis priemonėmis) ir pan. Tyrimo metu apie šią įgyvendintą priemonę (vaikams ir šeimoms suteiktą pagalbą/paramą) informavo, pavyzdžiui, Akmenės, Alytaus rajono, Kalvarijos, Kelmės, Kretingos rajono, Plungės, Raseinių, Skuodo, Lazdijų rajono ir Vilniaus rajono savivaldybių administracijos.

14. Neformaliojo ugdymo užsiėmimus lankiusių vaikų skaičius, prasidėjus karantinui ir pasikeitus ugdymo formai, praktiškai nepakito arba sumažėjo nežymiai, išskyrus (kai kuriose savivaldybėse) sporto srities užsiėmimus lankiusių vaikų skaičių, nes vystyti tokių sporto šakų, kaip plaukimas, krepšinis, futbolas, dziudo, lengvoji atletika ir kt., nebuvo tinkamų sąlygų ir galimybių. Remiantis gautais duomenimis, vaikų, lankančių sporto užsiėmimus, skaičius (proc.) šiose savivaldybėse pakito ryškiausiai: Anykščių rajono savivaldybėje karantino laikotarpiu sporto veiklas pasirinko tęsti 57 proc. visų anksčiau užsiėmimus lankiusių vaikų, Birštono – 50 proc., Biržų – 82 proc., Jonavos – 60-65 proc., Kauno raj. – 80 proc., Kretingos – 65 proc., Molėtų – 80 proc., Plungės – 70 proc., Skuodo – 70 proc., Tauragės – 80 proc., Trakų – 50 proc., Varėnos – 40-50 proc. (jaunesnio amžiaus vaikų), Vilniaus m. – 60 proc.).

15. Nepaisant pakitusios užsiėmimų organizavimo formos, t. y. karantino laikotarpiu pradėjus organizuoti neformalųjį vaikų švietimą nuotoliniu mokymo organizavimo būdu, net ir iškilus sunkumams (žr. pažymos 8 punktas), daugelio vaikų ir jų tėvų nuomonė apie veiklas buvo pozityvi, daugelis jų patenkinti nuotolinio ugdymo kokybe, palankiai vertino aplinkybę, jog pasiūlytos įvairios ir kūrybiškos neformaliojo ugdymo veiklos leidžia vaikams daugeliu atveju pailsėti nuo kompiuterių, atsiriboti nuo formaliojo ugdymo užsiėmimų ir pan. Tiesa, nepaneigina,

⁵ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 18 punktas – išimtinė savivaldybės tarybos kompetencija yra sprendimų teikti mokesčių, rinkliavų ir kitas įstatymų nustatytas lengvatas savivaldybės biudžeto sąskaita, sprendimų dėl sumokėtų mokesčių, rinkliavų (ar jų dalies) kompensavimo tvarkos nustatymo ir šių kompensacijų teikimo savivaldybės biudžeto sąskaita priėmimas, subsidijų ir kompensacijų skyrimo naujas darbo vietas steigiančioms visų teisinių formų įmonėms tvarkos nustatymas atitinkamai keičiant savivaldybės biudžetą tais atvejais, kai lėšų tam nebuvo numatyta.

jog nuotolinio mokymo taikymo pradžioje buvo ir skepticizmo, abejonių dėl to, ar verta vaikams mokytis neformaliojo švietimo užsiėmimuose, nes vaikams teko neįprastas ir didelis mokymosi krūvis mokantis bendrojo ugdymo dalykų, buvo abejojama veiklų sėkme, galimybe siekti užsibrėžtų tikslų nesant gyvo bendravimo su mokytojais ir pan.

16. Iš tyrimo metu gautos ir susistemintos informacijos, susijusios su neformaliojo vaikų ugdymo veikla, **darytinos šios išvados:**

16.1. Lietuva, ratifikuodama Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją, skirtą vaiko teisių apsaugos stiprinimui ir gerinimui, įsipareigojo gerbti ir garantuoti visas joje numatytas vaiko teises bei imtis visų būtinų priemonių pripažintoms vaiko teisėms įgyvendinti. Vaikas visada turi būti tarp tų, kuriam pirmiausia suteikiama apsauga, parama ir pagalba. Kiekvienam vaikui be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo susidariusių aplinkybių turi būti garantuojama galimybė naudotis visomis teisės aktuose nustatytais teisėmis ir laisvėmis (Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 2 straipsnis, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnis).

16.2. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnyje įtvirtintas vienas iš vaiko teisių apsaugos principų – reikalavimas visų pirma atsižvelgti į geriausius vaiko interesus, t. y. prievolė valstybei, viešiesiems bei privatiems asmenims, imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, įvertinti šių veiksmų įtaką vaikui, suteikti jam tinkamą pirmenybę bei sukurti palankią aplinką. Vaiko geriausių interesų užtikrinimas turi būti suprantamas visų Konvencijos straipsnių ir juose įtvirtintų vaiko teisių visumos kontekste bei atitikti Konvencijos dvasią ypač atsižvelgiant į vaiką kaip į individą su savo pažiūromis, nuomone ir jausmais, ir į vaiką, kaip pilietinių ir politinių teisių bei specialiųjų apsaugos priemonių reikalaujantį objektą. Pareiga pirmiausia atsižvelgti į vaiko interesus suponuoja ir įpareigojimą visoms institucijoms užtikrinti, kad priimant sprendimus bus pirmiausia atsižvelgiama į tai, kas geriausia vaikui, t. y., kad bus įvertinama, kokį poveikį jų veiksmai gali turėti vaikams. Pripažįstama, jog vaiko interesai ne visada yra vienintelis ir pagrindinis veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti; kartu gali būti ir kitų panašių arba priešingų interesų, susijusių su žmogaus teisėmis, tačiau į vaiko interesus būtina atsižvelgti nuolat. Aiškinant pastarojo straipsnio turinį, atkreipiamas dėmesys, kad „<...>atsižvelgti į tai, kas geriausia vaikui <...>“ reiškia pareigą išnagrinėti, kas naudingiausia vaikui artimiausiu metu ir ateityje.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, po karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo dviejų savivaldybių (Kauno miesto savivaldybės⁶ ir Ukmergės rajono savivaldybės) priimti sprendimai kuriam laikui atidėti ugdymo procesą biudžetinėse neformaliojo vaikų švietimo mokyklose galėjo būti priimti pernelyg skubotai, neatsižvelgiant pakankamai į neformaliojo švietimo veiklos vykdymo nuotoliniu būdu poreikius, neįvertinus visų neigiamų pasekmių (ypač sietinų su vaiko gerove), skiriant per mažą dėmesį vaikų teisėtiems interesams užtikrinti.

Vaikų teisės nėra atskirtos ar izoliuotos, konteksto neturinčios vertybės. Priimant sprendimus, jų poveikis privalo būti kruopščiai apsvaistytas bei įvertintas ir iš vaiko pozicijos, prioritetinį dėmesį skiriant vaiko teisėms. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas, aiškinantis ir interpretuojantis Vaiko teisių konvencijos nuostatas, 2001-04-17 Bendrajame Komentare Nr. 1 „Dėl švietimo tikslų“ (CRC/GC/2001/1) pažymi, kad, siekiant užtikrinti visapusišką Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos (toliau – Konvencija) 29 straipsnio 1 dalies laikymąsi, reikia

⁶ Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje 2020 m. balandžio mėnesį buvo gauta daugiau nei 300 vaikų tėvų skundų dėl Kauno miesto savivaldybės priimtų sprendimų neorganizuoti neformaliojo vaikų švietimo nuotoliniu mokymo organizavimo būdu. Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 m. kovo 27 d. įsakymas Nr. A-1073 „Dėl Kauno miesto savivaldybės biudžetinių kultūros ir sporto įstaigų veiklos karantino laikotarpiu“ ir 2020 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. A-1113 „Dėl Kauno miesto savivaldybės neformaliojo švietimo įstaigų (išskyrus ikimokyklinio ugdymo įstaigas) veiklos 2020 m. balandžio 1 – 30 d.“ buvo pripažinti, kaip neatitinkantys vaikų teisėtų interesų, priimti skubotai, neatsižvelgiant į neformaliojo švietimo veiklos vykdymo nuotoliniu būdu poreikius, neužtikrinant pakankamos komunikacijos su interesų grupėmis. Skundų tyrimas buvo nutrauktas, nes, tarpininkaujant vaiko teisių apsaugos kontrolieriui, problemos buvo išspręstos gera valia – priimti įsakymų pakeitimai, atlikta neformaliojo švietimo veiklos poreikių analizė, pradėtos teikti neformaliojo vaikų švietimo paslaugos nuotoliniu būdu.

žmogiškųjų ir finansinių išteklių, kurie, vadovaujantis Konvencijos 4 straipsniu, turėtų būti kuo labiau prieinami, t. y. išteklių suvaržymu negali būti pateisinamas valstybės nesugebėjimas imtis pakankamų priemonių.

16.3. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad vaikas turi mokytis, siekdamas visapusiškai ugdyti savo asmenybę, talentą, protinius ir fizinius gebėjimus ir juos nuolat tobulinti. Tiek valstybė (jos institucijos), tiek tėvai (vaiko globėjai/rūpintojai) turi pareigą užtikrinti, kad būtų sudarytos realios galimybės ir sąlygos užtikrinti vaiko teisės į mokslą įgyvendinimą.

Vaiko teisė mokytis apima ir neformalųjį ugdymą(si).

16.4. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 2 straipsnio 19 dalies nuostatomis, neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas.

Neformaliojo vaikų švietimo programas vykdo neformaliojo vaikų švietimo ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai. Neformaliajam vaikų švietimui priskiriamas taip pat ir formalųjį švietimą papildantis ugdymas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 15 straipsnio 2 dalis)

16.5.1. Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas bendrąsias kompetencijas, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalis, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 patvirtintos Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos 12.2 punktas).

16.5.2. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalis, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 patvirtintos Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos 12.1 punktas).

Moksliniais tyrimais⁷ nustatyta, kad neformalusis ugdymas turi išskirtines sąlygas papildyti, praplėsti ir praturtinti formalųjį ugdymą:

- *Humanizuoja švietimo sistemą.* Pozityvioji vaiko socializacija padeda ugdyti asmenybę, pažinti save ir realizuoti poreikius. Neformaliojo ugdymo specialistai turi galimybę būti pakankamai laisvi, inspiruoti kūrybiškumą, nuolat ieškoti, būti neformaliems bendraujant, išmokti pasirinkti ugdymo metodus. Kaip tik todėl dažnai neformaliojo ugdymo institucijų siūlomos programos ir vedami užsiėmimai tampa savotiškais kūrybinėmis dirbtuvėmis, kuriose visi siekia tobulėti ir užsiimti kūrybiška veikla. Pedagogų ir vaikų bendravimo stilius, elgesys yra paremtas partneryste ir bendro tikslo siekiu.

- *Sudaro galimybę naudotis įvairiais pažinimo būdais.* Neformaliojo ugdymo proceso dalyviai įvaldo naujus informacijos šaltinius, kuriuos galima įvardyti: jų pačių kūrybiniai atradimai ir veikla, pažintys su kompetentingais žmonėmis, tarpasmeniniai dalyvių santykiai ir bendravimas, susijęs su ta pačia veikla.

- *Leidžia patikrinti mokykloje įgytas žinias.* Neformalusis ugdymas kompensuoja neišvengiamas bendrojo lavinimo spragas, sudarydamas galimybes, realizuojant laisvalaikio bei individualias programas, kiekvienam vaikui tenkinti savo estetinius, kūrybinius ir pažintinius poreikius. Taip pat suteikia bendrai švietimo sistemai harmonijos.

⁷ D. Šukytė. Neformalusis vaikų ugdymas ir jo realizavimui įtaką darantys veiksniai. Socialinis ugdymas. 2007. Nr. 3(14). P.81-82

- *Praplečia kūrybines asmens galimybes.* Neformalusis ugdymas ne tik iš esmės praplečia kūrybines asmenybės galias bei potencialą, bet ir užtikrina sėkmės momentą užsiimant bet kuria pasirinkta veikla, kadangi formuoja tokias asmenybės savybes, kurios reikalingos kiekvieno vaiko sėkmei. Dažnai neformaliojo ugdymo veikla gali kompensuoti bendrojo ugdymo sistemoje patirtas nesėkmes, į šią veiklą galima žiūrėti, kaip į rehabilitacinę.

Neformaliojo ugdymo institucijos gali būti ne tik metodiniai, bet ir eksperimentiniai centrai, formuojantys naujas švietimo technologijas, kuriomis galėtų naudotis ir bendrojo lavinimo mokyklos. Šių dviejų institucijų bendradarbiavimo praktika duoda galimybes plėsti materialinę bazę ir pedagogų skaičių, kurie dalytųsi savo profesine kompetencija ir ją tobulintų, sudarydami vaikams geresnes sąlygas rinktis pažinimo, kūrybinių gebėjimų ir poreikių tenkinimo kelius.

16.6. Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, neformalusis mokinių švietimas daro didelę įtaką formuojant vaikų ir jaunimo pasaulėžiūrą ir gali sukurti palankias sąlygas ugdant sąmoningą, pilietišką ir kūrybingą jauną žmogų, gebantį sėkmingai integruotis į šiuolaikinę socialinę ekonominę aplinką. Būtent neformaliojo vaikų švietimo institucijų įgyvendinama veikla padeda atsiskleisti vaikų gabumams, plėtoja talentus, skatina saviraišką, padeda užtikrinti natūralius vaiko pažinimo poreikius, didina vaikų aktyvumą, originalų jų mąstymą, skatina teigiamą savęs vertinimą ir padeda vaikui realizuoti jo galimybes. Dėl minėtų priežasčių, užtikrinant sėkmingai vaiko raidai reikalingą kompetencijų ugdymą, nuo karantino paskelbimo pradžios⁸ buvo svarbu vaikams sudaryti galimybes, kiek tai įmanoma nuotoliniu ugdymo organizavimo būdu, tęsti pradėtus veiklas neformaliojo vaikų švietimo mokyklose – muzikos, meno, sporto ir kitose neformalųjų švietimą vaikams teikiančiose institucijose.

Kaip jau buvo minėta aukščiau, ne visose savivaldybėse neformalusis vaikų švietimas buvo užtikrintas nuo karantino paskelbimo pradžios. Kauno miesto savivaldybėje ir Ukmergės rajono savivaldybėje buvo nuspręsta neteikti neformaliojo ugdymo paslaugų nuotoliniu būdu absoliučiai visose neformaliojo švietimo įstaigose ir formalųjų švietimą papildančiose įstaigose (vėlesniais sprendimais ugdymą nuspręsta organizuoti nuo 2020 m. gegužės mėnesio (kurį laiką – nuotoliniu būdu), atitinkamai pratęsiant mokslo metus). Be minėto, 5-ose savivaldybėse (Mažeikių rajono, Pasvalio rajono, Prienų rajono, Šilutės rajono ir Širvintų rajone), įvertinus atitinkamų švietimo įstaigų galimybes, taip pat galimybes pasiekti ugdymo tikslus teikiant paslaugas vaikams nuotoliniu būdu, galiausiai, kai kuriose įstaigose⁹ pabandžius kuri laiką įgyvendinti atitinkamas veiklas nuotoliniu būdu, visgi iki karantino pabaigos buvo atidėtas (tik) sporto mokyklų paslaugų teikimas. Likusiose savivaldybėse neformaliojo ugdymo paslaugos vaikams buvo teikiamos pilna apimtimi nuo karantino pradžios.

16.7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ (2020 m. kovo 14 d. redakcija) 3.3 punkte įtvirtinta, kad „stabdomi ugdymo ir vaikų priežiūros procesas bei švietimo veikla visose švietimo įstaigose¹⁰, dienos ir užimtumo centruose, *organizuojant ugdymo procesą nuotoliniu būdu.*

Pripažintina, jog savivaldybės, vykdydamos savo savarankiškas funkcijas, t. y. būdamos atsakingos už vaikų neformaliojo švietimo organizavimą bei vaikų ir jaunimo užimtumo organizavimą (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 8 punktas) turėjo

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“

⁹ Remiantis Šilutės rajono savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis, Šilutės sporto mokyklos mokytojai, paskelbus karantiną, parengė sporto šakų nuotolinio ugdymo programas, pagal kurias ugdymą vykdė 3 (tris) savaites. Visgi analizuojant situaciją buvo nuspręsta, kad sportinį ugdymą vykdant nuotoliniu būdu nebus pasiekti užsibrėžti tikslai, todėl treneriai ir mokyklos administracija vieningai nusprendė, jog ugdymą vykdys vaikams vasaros metu.

¹⁰ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 2 straipsnio 28 dalis – „švietimo įstaiga – mokykla arba švietimo pagalbos įstaiga“.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 2 straipsnio 12 dalis – „mokykla – juridinis asmuo, valstybės narės juridinio asmens ar kitos organizacijos padalinys, įsteigtas Lietuvos Respublikoje teisės aktų nustatyta tvarka, kurio pagrindinė veikla yra formalusis arba (ir) *neformalusis švietimas.*

teisę, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktu, priimti sprendimus vaikų neformaliojo švietimo srityje. Iš kitos pusės, būdama saistoma įstatymų ir kitų teisės aktų¹¹ (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimo II skyriaus 17.2 punktas), savivaldybių administracijų sprendimai dėl neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimo, vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, turėjo būti priimti vadovaujantis aukščiau minėtomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ nuostatomis.

Sutiktina su Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos nuomone (pateikta vaiko teisių apsaugos kontrolieriui 2020 m. balandžio 29 d. raštu Nr. SR-2010), jog *dalies* neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas įgyvendinančių institucijų veiklą, taip pat kultūros ir sporto įstaigų organizuojamų veiklų vykdyti nuotoliniu būdu gali būti sudėtinga, ir į tai turi būti atsižvelgta priimant sprendimą dėl atitinkamų programų ar jų modulių organizavimo nuotoliniu būdu galimybių. Visgi tyrimo metu paaiškėję Kauno miesto savivaldybės ir Ukmergės rajono savivaldybės priimti sprendimai sustabdyti išimtinai visų biudžetinių kultūros ir sporto įstaigų bei neformaliojo švietimo įstaigų ir pagal formalųjį švietimą papildančias programas dirbančių įstaigų veiklą bei programų vykdymą, nesudarant galimybių atitinkamas kompetencijas vaikams lavinti nuotoliniu būdu, manytina nepagrįstai apribojo vaiko teisių įgyvendinimo galimybes. Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, daugeliu atvejų programų įgyvendinimas nuotoliniu būdu yra įmanomas, kaip yra įmanomas ir konkrečių ugdymo tikslų pasiekimas, jei tokio pobūdžio vaikų ugdymui yra atsakingai ruošiamasi – sukauptas skaitmeninę mokomąją medžiagą ir užduotis, skirtas mokiniams mokytis nuotoliniu būdu, susitarant iš anksto su mokiniais dėl mokymo nuotoliniu būdu taisyklių ir pan.

16.8. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinta, kad mokinio tėvai (globėjai, rūpintojai) turi teisę dalyvauti <...> mokyklos bendruomenės susirinkimuose aptariant svarbius mokyklos klausimus <...>.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 4 punkte kaip vienas iš vaiko teisių apsaugos principų yra įtvirtintas vaiko nuomonės išklausymo ir vaiko dalyvavimo užtikrinimo (vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustas visais su juo susijusiais klausimais ir į vaiko nuomonę, įvertinus jo amžių ir brandą, turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695 patvirtintoje Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje yra įtvirtinti ugdymo principai, vienas kurių – demokratiškumo (mokytojai, tėvai ir vaikai yra aktyvūs ugdymo(si) proceso kūrėjai, kartu nustato ugdymosi poreikius).

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, švietimo įstaigų valdymas turi būti pagrįstas jos bendruomenės narių informavimu ir dalyvavimu, t. y. sprendimai turi būti priimami konsultuojantis ir derinant juos su skirtingomis interesų grupėmis, didelį dėmesį skiriant vaikų

¹¹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis – „įgyvendinant šias funkcijas, savivaldybių veiklą saisto įstatymų nustatyti reikalavimai ir tvarka, kuri, kai tai numatyta įstatymuose, nustatoma ir kituose teisės aktuose

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ motyvuojamosios dalies II skyriaus 17.2 punktas – „pabrėžtina, kad ir tos funkcijos, kurios priklauso išimtinai savivaldybėms, yra reglamentuojamos įstatymais. Nė viena iš šių funkcijų nereikia, kad savivaldybės atitinkamoje srityje yra absoliučiai savarankiškos“.

nuomonės išklausymui, siekiant priimti geriausiai vaikų poreikius atitinkančius sprendimus (susitarimus), užtikrinti optimaliausius ugdymo variantus, kurie pateisintų, visų pirma, vaikų lūkesčius, suteiktų maksimalias galimybes ir naudą, vaikų teigiamas emocijas ir gerą savijautą užtikrinant neformaliojo švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programų įgyvendinimą.

Priimant sprendimus dėl neformaliojo vaikų švietimo įstaigų ir formalųjį švietimą papildančias programas įgyvendinančių įstaigų veiklos karantino laikotarpiu, manytina, taip pat buvo svarbu kuo plačiau į diskusiją dėl atitinkamų ugdymo programų organizavimo (vykdymo) tvarkos ir kitų klausimų, sietinų su vaiko teisės į mokslą įgyvendinimu, įtraukti atitinkamų švietimo įstaigų bendruomenes, kartu užtikrinant ir vaiko teisę į dalyvavimą, priimant jį liečiančius sprendimus. Daugeliu atvejų, kaip matyti iš tyrimo metu gautų duomenų, sprendimai dėl veiklų įgyvendinimo, atitinkamų užsiėmimų įgyvendinimo bei pan. ir buvo priimti pačių mokyklų bendruomenių. Iš kitos pusės, tyrimo metu buvo gauta ir duomenų, jog kai kurie sprendimai (pavyzdžiui, sprendimai dėl neformaliojo švietimo paslaugų karantino laikotarpiu stabdymo Kauno miesto savivaldybės biudžetinėse neformaliojo švietimo ir formalųjį švietimą papildančiose švietimo įstaigose) buvo nederinti su mokyklų bendruomenėmis (t. y. komunikacija su interesų grupėmis buvo nepakankama), o tai, vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, turėtų būti keistina, siekiant atvirumo, demokratiškumo, atsakomybės dalijimosi ir kt. principų įgyvendinimo (laikymosi) šių švietimo įstaigų veikloje.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, remdamasi tuo, kas išdėstyta, atsižvelgdama į tyrimo metu paaiškėjusias aplinkybes ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 11 straipsnio 2 punktu, 14 straipsnio 5 dalimi, 23 straipsnio 1 – 4 dalimis, taip pat 24 straipsnio 7 punktu, **nusprendžia**, siekiant visapusiškos vaikų gerovės, siūlyti:

1. Imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų ir priimant su vaiko teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimu susijusius sprendimus, atkreipti dėmesį į geriausių vaiko interesų prioriteto principo svarbą, įvertinti atitinkamų veiksmų įtaką vaikui ir suteikti jam tinkamą pirmenybę.

2. Užtikrinti didesnę švietimo įstaigų bendruomenių (administracijos, mokytojų, tėvų ir vaikų) įtraukimą į sprendimų priėmimo procesus, tokiu būdu užtikrinant geresnę komunikaciją su įvairiomis interesų grupėmis.

3. Atlikti neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas įgyvendinančių įstaigų veiklos karantino laikotarpiu analizę – įvertinti stipriąsias ir silpnąsias ugdymo organizavimo nuotoliniu mokymo proceso būdu puses, atsivėrusias galimybes bei kilusias (ateityje galimas kilti) grėsmes ir, priklausomai nuo paaiškėjusių duomenų, imtis priemonių, nukreiptų į įstaigų veiklos tobulinimą, kompetencijų stiprinimą, galimybių plėtrą.

PRIDEDAMA. Neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimas savivaldybėse (Lentelė), 14 lapų.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė